

Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE)
v/ Jakob Fjellanger
Postboks 5091 Majorstuen
0301 Oslo

Bergen 31. oktober 2012

Høringsuttalelse om Øystese kraftverk i Kvam herad og overføring fra Vossadalsvannet i Kvam herad til Svartavatnet i Samnanger kommune, Hordaland fylke.

SAMMENDRAG

Øystesevassdraget representerer et av de siste utbygde større vassdrag med hele spennvidden fra fjord til fjell i denne regionen. Vassdraget er et unikt og viktig landskapselement i et villmarkspreget område. Flere rødlistede arter og vegetasjonstyper som trenger beskyttelse er knyttet til vassdraget.

En utbygging av Øystese kraftverk og overføring til Vossadalsvatnet til Svartavatnet som BKK ønsker å bygge vil medføre store negative konsekvenser for natur- og kulturressursene som befinner seg i området. En utbygging av Øystese kraftverk vil komme i direkte konflikt med Ørredalsfossen, truede vegetasjonstyper som fosse-eng, rødlistearten strandsnipe og fossekall. Utbygging vil sannsynligvis også påvirke bestanden av laks og ørret, samt andre vassdragstilknyttede arter.

En overføring av Vossadalsvatnet i Øystesevassdraget til Svartavatnet i Samnangervassdraget planlegges i områder med villmarkspreget (Torefjellet, Fuglafjellet og Skrott i Kvam kommune), fuglearter på rødlisten (fiskemåke, storlom, strandsnipe og bergirisk), sterk truet vegetasjonstyper (elvemosevegetasjon), viltområder med vekting 4 og helleristninger og offergroper. I tillegg er her områder som er vurdert til å ha stor verdi for fugl og pattedyr.

På flere steder i konsekvensutredningen er det ikke tatt hensyn til faglige råd fra Direktorat fra Naturforvaltning. Dette manglende samsvar mellom uttalelsen fra Fylkesmannen/Direktorat for Naturforvaltning og konsekvensutredningen gjør at Naturvernforbundet henviser til krav om kunnskapsbasert forvaltning fra Naturmangfoldsloven og stiller krav om tilleggsundersøkelser.

Basert på området sårbar natur, vil Naturvernforbundet Hordaland på det sterkeste fraråde utbygging av både Øystese kraftverk og overføring av Vossadalsvatnet. Dessuten krever vi ytterligere tilleggsundersøkelser på områder der det ikke er samsvar mellom rådene fra Direktorat for Naturforvaltning og konsekvensutredningen. Vi mener vassdraget burde vært supplert inn i Verneplan 4.

BIOLOGISK MANGFOLD OG NATURMILJØ

Øysteseelva har sitt utløp på nordsiden av Hardangerfjorden i Hordaland, Kvam herad. I konsekvensutredningen Øystese kraftverk står det på side 41: «Influensområdet ligger innenfor landskapsregion 23, Indre bygder på Vestlandet og underregion 23.3, Samlafjordbygdene. Store fjorder med langstrakte vannflater, trange og kuperte daler, skogkledder, rennende vann og jordbrukslandskap i brattlendt terreng er karakteristisk for regionen. Samlafjordbygdene ligger i et romslig og grandios dallandskap med Hardangerfjorden som et enormt gulv midt i rommet».

Husbebyggelsen og landbruk ligger i vassdragets nedre del, mens på strekningen mellom det planlagte tunnelpåhugget og damstedet er det lite spor etter tekniske inngrep eller menneskelig aktivitet. Deler av elven renner gjennom en dyp bekkekløft (konsekvensutredning Øystese kraftverk s.50).

Rødlistearter som alm (NT), ask (NT) og barlind (VU) vokser langs elven (konsekvensutredning Øystese kraftverk s.51). Fra midtre til nedre del av influensområde er det en lokalitet med rik edelløvsskog (F01) som er vurdert til å ha lokal verdi (C) (konsekvensutredning Øystese kraftverk, s.51). En rekke oseaniske mosearter er godt representert der bergene mottar konstant drev av fuktighet i et stort område nedenfor Ørredalsfossen som er sterkt påvirket av fossesprøyt og fosserøyk. En del av moseartene her er knyttet til kyststrøk og tilpasset høy nedbør for ikke å tørke ut. I sprutsone med relativ og konstant vannføring og høy luftfuktighet klarer de seg også lengre inne i landet, derfor vokser de ved Ørredalsfossen. Dette område er klassifisert som naturtypen fossesprøytzone (E05), og lokaliteten er vurdert som viktig. Videre er denne naturtypen klassifisert som nær truet (NT) i den nasjonale rødlisten for naturtyper (Lindgaard & Henriksen, 2011) (konsekvensutredning Øystese kraftverk, s.51). På side 52 i konsekvensutredningen kan vi lese: «Redusert vannføring i Ørredalsfossen vil kunne få negative konsekvenser for naturtypen og de fuktighetskrevede artene som vokser i fossesprøytsonen»

Vassdragstilknnyttede arter som strandsnipe og fossefall er påvist langs nedre del av elven (konsekvensutredning Øystese kraftverk, s.51). Strandsnipen er på rødlisten og nær truet (NT). På side 52 i konsekvensutredningen står det: «Den foreslåtte minstevannføring i vinterhalvåret (150 l/s) kan imidlertid være problematisk, spesielt i perioden fra slutten av mars til ut april, når de aktuelle artene normalt begynner å hekke. Lite vann i etableringsfasen kan føre til at fuglene avstår fra hekking. Videre står det, også dette på s. 52: «Mindre

vannføring og lavere vannhastighet vil også kunne føre til at utbygde elver fryser letter til, noe som vil kunne påvirke mulighetene for næringsøk om vinteren».

I høringsbrev fra Direktoratet for Naturforvaltning (DN) datert 6/5 2010 (bakerst i konsekvensutredningen til Øystese kraftverk) står det: »Ovenfor anadrom strekning er det en bestand av stasjonær ørret. Fylkesmannen har vurdert at vassdraget har høy verdi for fisk. Plassering av utløp fra kraftverket ovenfor anadrom strekning (dvs. kote 35) er antatt å medføre middels store negative konsekvenser for fisk, mens utslipp på kote 30 (på øvre del av anadrom strekning) vil kunne gi store negative konsekvenser». På tabellen på s. 56 i KU kan vi lese at det motsatte blir hevdet; samlet vurdering og konsekvens er vurdert til: liten negativ (-). At det ikke er samsvar mellom konsekvensutredningen Direktoratet for Naturforvaltning medfører at Naturvernforbundet krever tilleggsundersøkelser.

KULTURMINNER

I brevet fra Direktoratet for Naturforvaltningen (DN) til Øystese kraftverk AS datert 6/5-2010 står det: «vurdering av kulturminnevern er gjennomført av Hordaland Fylkeskommune. Det ligger seks automatiske freda kulturminner som vil komme i direkte konflikt med tiltaket. Det er også flere SEFRAK-registrerte bygninger langs elveløpet, og mange av de er oppført før 1850. Områdeverdien er satt til høy til svært høy. Totalt sett vil utbygginga få store negative konsekvenser».

Under kulturminner og kulturmiljø i konsekvensutredningen står det på s.47 :»Det er definert to kulturmiljøer innenfor planområdet/influensområdet». «Gårdene Mo, Vik og Øystese (KM1) ligger høyt og fritt, på moreneterrasser og i sørvendte hellinger ned mot Hardangerfjorden». Videre kan vi lese på samme side (s.47): »I gårdstunene som ligger innenfor kulturmiljøet er det kjent 34 SEFRAK-registrerte bygninger». Videre nedover på samme side (s.47) står det: »Blåkoll (KM2) ligger i hellende terreng ned mot Øysteseelva. Sør for Blåkollen er det et større område med myr. Det er smale terrasser opp fra elven i øst, og bratt li og berg vest for Blåkoll». Videre står det i konsekvensutredningen på side 49: »Samlet sett vil utbyggingen av Øystese kraftverk ha liten innvirkning på kjente kulturminneverdier innenfor de definerte kulturområdene». Videre står det: »For KM1 Mo/Vik/Øystese vil konsekvensene være liten negativ». »I driftsfasen vil konsekvensene for KM2 Blåkoll være liten til ubetydelig og knyttet til inntaksbasseng». «Samlet sett vil utbyggingen av Øystese kraftverk ha liten innvirkning på kjente kulturminneverdier innenfor de definerte kulturmiljøene (S.49). I tabellen på s.49 i konsekvensutredningen oppsummeres områdets verdi i en samlet vurdering med at det blir liten negativ konsekvens for kulturminner og kulturmiljø ved en eventuell utbygging av Øysteseelva.

Vi setter spørsmålsteget ved hvordan konsekvensutredningen til Øystese kraftverk kan komme frem til at tiltakets omfang og virkning får en samlet vurdering som liten negativ konsekvens for kulturminner og kulturmiljø, når Hordaland

Fylkekommune kommer frem til den konklusjon at totalt sett vil en utbygging få store negative konsekvenser for kulturminner. Se vedlegg/brev bakerst i konsekvensutredningen fra Direktoratet for Naturforvaltning datert 6/5-2010 og tabell på s.49.

LANDSKAP

Den mektige Ørredalsfossen har et sted mellom 70-80 meters fall og er tilgjengeliggjort med både sti og utsiktsplattform. Middelvannføringen i fossen i dag er ca 4800 l/s (s.44 i konsekvensutredningen). Ved en utbygging vil Ørredalsfossen få sterkt redusert vannføring, med 400 l/s i sommerhalvåret og 150 l/s i vinterhalvåret (konsekvensutredning Øystese kraftverk, s.44). Dette er en betydelig reduksjon på ca 92% i vannføringen, og kan føre til alvorlige konsekvenser for fosse-engen som ligger ved foten av Ørredalsfossen. Dette er et stort område nedenfor Ørredalsfossen som er sterkt påvirket av fossesprøyt og fosserøyk. Her er en rekke oseaniske mosearter godt representert fordi: »bergene mottar konstant drev av fuktighet fra fossen» (konsekvensutredning Øystese kraftverk, s.51). På side 45 i konsekvensutredningen står det blant annet: «Øystese kraftverk er vurdert til å ha liten negativ konsekvens (-) i dette delområde, både i anleggsfasen og i driftsfasen». I brev fra Direktoratet for Naturforvaltning (DN) står det: »Mangfoldet i natur- og kulturlandskapet er trukket frem som viktig, og Ørredalsfossen er et hovedelement». Det virker som DNS høringsinnspill ikke er hensyntatt i konsekvensutredningen.

SAMLET BELASTNING

Pr. i dag er vassdraget et uregulert vassdrag i en region hvor det allerede er utbygget fra før. Tidligere har NVE anbefalt å verne vassdraget ved å ta det inn i verneplanen, nettopp fordi det er verneverdig. Olje- og energidepartementet tok Øystesevassdraget ut av verneplanen med den begrunnelse at det allerede var vernede vassdrag med de samme verdier og kvaliteter i regionen. Ved flere anledninger har Naturvernforbundet spurt NVE hvilke vassdrag dette gjelder. Høsten 2010 på et møte i Øystese kunne NVE ikke forklare hvilke vassdrag dette gjaldt. Etter den tid har det blitt etterlyst hvilke vassdrag dette gjelder både pr. brev og på møte. Det er fremdeles uvisst hvilke vassdrag dette gjelder, og her mener Naturvernforbundet at det må komme opp en konkret avklaring.

Hele vassdraget må ses i sin helhet, fra høyfjell til fjord, da det henger sammen som en vital og virksom helhet, og ikke stykkevis og delt. Her vil vi henvise til naturmangfoldlovens § 10 som sier: »En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for».

FITJADALEN OG FITJADALSVATNET

Den planlagte utbyggingen innebærer bygging av inntak og dam i Øysteseelva mellom Ørredalsfossen og Fitjadalsvatnet. På side 44 i konsekvensutredningen står det: »Øystese kraftverk er vurdert til å ha middels negativ konsekvens (- -) i dette delområdet i anleggsfasen, og liten negative konsekvens (-) i driftsfasen».

I brev fra Direktoratet for Naturforvaltning (DN) står det, om akkurat det samme område: »Verdien av området for friluftsliv er satt til høy. Området er inngangsporten fra Øystese til friluftsliv og rekreasjonsområdet rundt Fitjadalsvatnet». Videre står det: »Området er vist til som et svært viktig friluftsområde i flere sentrale dokument (kartlegging og verdisetting av regionale friluftsområder i Hordaland og Fylkesplan for små vasskraftverk i Hordaland). Det er antatt at utbyggingen vil ha store negative konsekvenser for friluftsliv».

Også her ser vi at KU og Direktoratet for Naturforvaltning kommer frem til ulik vurdering og konklusjon om de samme områdene.

DEN PLANLAGTE OVERFØRINGEN AV VOSSADALSVATNET TIL SVARTAVATNET

I KU (kulturminner og kulturmiljø) om overføring av Vossadalsvatnet i Kvam herad, Hordaland kan vi lese på s. 21: "Noe vest for Fitjadalsvatnet, mellom stølen Kvannvik og Torfjellseggja, ligg Vikehedlaren der det er funnet en helleristning i form av et skip samt flere skålgroper/offergroper". Langs Fitjadalsvatnet er det kjent en rekke kulturminner, både automatiske fredete og nyere tids (KU; kulturminner og kulturmiljø, s. 20). Om disse områdene ikke blir direkte berørt, vil en eventuell utbygging likevel forringe områdene. Helleristninger og automatiske fredete kulturminner trenger å være i helhetlige og uberørte områder for å fremstå så autentisk og opprinnelig bevart som mulig.

FITJADALEN

Fitjadalen er et naturlig friluftslivsområde som er lett tilgjengelig. Fitjadalsvatnet og områdene rundt er spesielt godt tilrettelagt for friluftsliv. Her er det jakt- og fiskemuligheter, tilrettelagte grillplasser, handikapfiskeplass, stier til stølsmiljø, åpne hytter, regionalt område for toppturer på ski, inngrepsfrie naturområder, Sogesti og gangsti til Ørredalsfossen (KU; friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv s.29, 30 og 31). Fitjadalsvatnet er svært grunt og redusert vannstand og vanntilsig kan få store konsekvenser for vannkvaliteten, sirkulasjon, fisk, planteliv og tilgroing, i tillegg kan det oppstå eutrofiering og surstoffmangel.

Utover dette er området betegnet som et meget produktivt område som naturlig nyttes til å plukke en rekke forskjellige sorter bær og sopp. I tillegg til at områdene rundt Fitjadalsvatnet er mye brukt, har Bergen Turlags hytte Vending

ved Vendingsvatnet gitt en markant økning i dagsturer gjennom Fitjadalen og langs Vossadalsvatnet. Områdene rundt Fitjadalen (mellom utløpet av Vossadalsvatnet og Ørredalsfossen), Vossadalsvatnet og Fugladalen er definert som områder med stor verdi (KU; friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv s. 30; tabell 6-1). Områdene i Fitjadalsvatnet og Øysteseelvi er definert som viktige viltområder for orrfugl og storfugl, og er i tillegg viktige trekkveier for hjort (vekting 1 og 2)(KU; naturmiljø og naturens mangfold s. 38-39). Videre er det nedstrøms utløpet i Vossadalsvatnet elvemosevegetasjon som er klassifisert som en sterk truet vegetasjonstype (Fremstad og Moen, 2010). Denne arten er helt avhengig av rennende vann. Planlagt dam i Vossadalsvatnet vil påvirke elvemosen negativt, se rapport 97259001 - 2/2011 fremst i KU naturmiljø og naturens mangfold. Elvestrekningen er vurdert til å ha middels til stor verdi (jf. Tabell 3-1, KU naturmiljø og naturens mangfold, s. 15 og 32).

Ved en overføring av Vossadalsvatnet til Svartavatnet i Samnangervassdraget, vil vannføringen i Vossadalselven bli redusert med 80 %, og føre til nærmest en uttørking. Videre vil den samme overføringen redusere Fitjadalsvatnet med nærmere 40 %. At BKK sine konsekvensutredninger for landskap oppgir "liten negativ" konsekvens for landskapet (Tabell 1-1, s.6), og konsekvensutredning for friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv oppgir "middels til liten negativ" konsekvens, kan vi i Naturvernforbundet ikke forstå kan medføre riktighet (KU; friluftsliv, jakt, fiske s.35). Tvert imot så er Naturvernforbundet av den oppfatning at dette kan medføre store konsekvenser for landskapet, naturmiljøet og plante- og dyrelivet i disse områdene. Vossadalsvatnet og øvre del av Fitjadalen ligger sentralt innenfor et større område som i dag er inngrepsfri natur (KU; friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv s. 21 og Figur 6-1 på s. 22).

SVARTAVATNET OG SØYAGJELET

Det er registrert et svært viktig viltområde (A) ved Søyene (Askeland 2002), nordøst for Svartavatnet og nordvest for Søyagjelet. "Viltet som gjev området høg verdi er svært vart for forstyringar". Viltområdet er registrert i Naturbase med vekting 4 (KU; naturmiljø og naturens mangfold, s.38). Naturvernforbundet mener at dette området er så sårbart at en ikke kan foreta inngrep som vil kunne få negative konsekvenser for viltet i området .

I Artsbanken - Artskart er det også registrert observasjoner av fiskemåke (NT), bergirisk (NT), strandsnipe (NT) og storlom (NT) på sørsiden av Svartavatnet. Fossekallen er registrert i bekken som renner i Søyagjelet. Disse områdene i Svartavatnet og Søyagjelet er vurdert til å ha stor verdi for fugl og pattedyr (KU; naturmiljø og naturens mangfold s.38 og 39). Naturvernforbundet mener at når et område er definert å ha stor verdi for fugl og pattedyr, må det vektlegges og tas hensyn til. Det er en reell grunn for at de ovenfornevnte fuglearter er på rødlisten.

I konsekvensutredningen for landskap og inngrepsfrie områder kan vi lese på s. 20 at tunnelmassene med et volum på ca. 120 000 m³ skal plasseres i

Svartavatnet, og tiltaket og konsekvens er vurdert til å ha "liten konsekvens" (KU; se rapport nr: 97259001-1/2011). Naturvernforbundet setter spørsmålstegn ved vurderingen "liten konsekvens", da vi mener konsekvensen av inngrepet er mye større.

KONKLUSJON

Etter hundre år med kraftutbygging har to tredeler av de store norske vassdragene blitt regulert. Mange vannkrevende arter er sterk truet. Vassdragsutbygging medfører veiutbygging og kraftlinjer som truer natur og landskapsområder ytterligere. Sju av de ti høyeste fossene er bygd ut. Ved årtusenskiftet sa politikerne stopp. Tiden for store vannkraftutbygginger var forbi. Tiltross for dette fremmes det stadig søknader om økt utbygging. Belastningen på naturen er uakseptabel og gjenværende områder uten inngrep reduseres stadig. Basert på Øystesevassdragets sårbare natur og behovet for uberørte områder, vil Naturvernforbundet Hordaland på det sterkeste fraråde utbygging av både Øystese kraftverk og overføring av Vossadalsvatnet. Dessuten krever vi tilleggsundersøkelser på tema der det ikke er samsvar mellom rådene fra Direktorat for Naturforvaltning og konsekvensutredningen.

Vennlig hilsen
Naturvernforbundet Hordaland

Signe Sandberg
Leder

May Rita Kyrkjeøy
Saksbehandler